

ורבינו שמואל⁷⁶¹ הורה בו שמותר להניח שני גוים לישא במוט ואפי' אין ישר' מסייע ואפי' שפך ממנה מה שנשאר בכובא מותר ומה שנפל בקרקע לא חיישינ' שחוזר ונוטף עליו וליהוי חיבור {לאותו שבכלי דהאי שנפל אינו נסך לגבי חיבור}, דאין דרך לנסך לע"ז בכך, אלא בכלי אבל מה שנפל מן הקובה, אם נפל בכלי אסור לשתות.⁷⁶²

הוראה

[סי' תרכא] מעשה⁷⁶³ היה בחבית שנשברה פרוד שלה, והיה יין מקלח כמפי נוד, ושמו כלי אחד תחת החבית לקבל היין, ולקח הגוי כנף בגדו כדי לסתום הנקב, והיה היין מקלח על ידו, (והקלף) והכנף ביין, ואסו(ר) רי'⁷⁶⁴ מה שבחבית ומה שבכלי משום נצוק שנגע בידו ומקלח בכלי, ועוד משום דנגע בידו היין ולית' דרב בין הא[ן] לישיני בין עוד ברזא בין דלהדי ברזא דיחידאה היא, וכן פסק רבי' שב"ח⁷⁶⁵ ורבי' תם⁷⁶⁶ ורבי' חננאל.⁷⁶⁷

הוראה

ויש מתירין שאומרי' לא שייך דין נצוק אלא בנקב כשפופרת הנוד, כדאמי' גבי חיבור מקוואות.⁷⁶⁸ וכן הר"ר אליעז' ממץ זצ"ל מתיר⁷⁶⁹, ואינו מגע גוי, אלא שנגע בידו ביין ומשכשך.

והשיב ר' לא מצינו חילוק זה, ושלח הדבר והשיבו לו הר"ר אברהם ור' יהוד' בר' קלונימוס ור' יהוד' בר' [בן קלונימוס בן] מאיר ור' מאיר אחיו⁷⁷⁰, נראה לנו שהיין אסור משו' נצוק, ועוד כשנגע בכנף בגדו ובידו, והא דאסיק חמרא בגישתא ואתנה גוי אפומיה ואסריה רבא דכוליה חמרא אגישתא גרידי, וכל שכן הכא שנשבר תחתיה ואסור וליתא דרב פפא בין עד ברזא בין בהדי ברזא דיחידאה היא, ונצוק אסור, הכי פסקו רבי' שב"ח⁷⁷¹ ורבי' תם ורבי' חננאל, ואפי' אי אית' דרב (ה') פפא, הכא הואיל ונשבר

הוראה

הוראה

אפי' היחידה

הוראה

⁷⁶¹ השווה בספר הישר, חלק החידושים, סימן רצ"ג; ספר האורה ח"ב [קמט], שם: "מפי רבי משולם, וכך קיבל מפי ר' דוד הלוי"; כך בשו"ת רש"י סי' שלא. מקורות נוספים ראה סולוביצ'יק "היין" עמ' 284 הערה 37.

⁷⁶² ע"כ מצוטט בספר אמרכל. ושם: "ורבי' שלמה הורה..." במקום "ורבינו שמואל הורה..."

⁷⁶³ תשובה בקשר לדין נצוק מובאת לעיל בסימן תרד, עמ' 97, וגם שם נשלחה השאלה לרבני שפירא.

⁷⁶⁴ אולי הוא ר' יהודה בר קלונימוס בר משה ממגנצא, אביו של אלעזר מוורמייזא, אחרי שמוזכר ברוקח בקשר לשאלה ששלח לרבני שפירא הנזכרים להלן, ראה ההערה לסי' תרד.

הוראה

⁷⁶⁵ נראה שהקיצור מציין את רש"י, כמו בסי' [תרמח], הציטוט מספר הישר סי' תשיט, להלן.

⁷⁶⁶ ספר הישר, חלק חידושים סי' תשיט.

⁷⁶⁷ פירוש רבנו חננאל בע"ז נו ע"ב.

⁷⁶⁸ גם ראבי"ה מתנגד לשיטה זו, ראה סי' אלף וסט, ואל ר' אליעזר ממץ התכוון הראבי"ה כשכתב "יש מרבתי". ראה סולוביצ'יק "היין" עמ' 292 הערה 65. השווה תשובות הרי"ד מהד' א"י וורטהיימר, ירושלים תשל"ה, סי' קא, ראה עמנואל דרשה לפסח עמ' 26 הערה 94. אבל אין המשיבים מתכוונים לתוס' רי"ד.

⁷⁶⁹ לא מצאתי את המקור ב"ספר יריאים" או במקור אחר.

⁷⁷⁰ ראה עליהם עמנואל "שבירי לוחות", רושלים תשס"ז, עמ' 287.

⁷⁷¹ רש"י, ראה לעיל.

תחתיה אסור כל היין. אמ' (א') רב אשנ' 772, זיקא בין מליא בין חסירא, שרי. וכן הלכה מפי רבי מספר ישר. 773

[סי' תרכב] הוה עובדא בכח כחו 774, ואסר רבי יעקב (ד) מנהר פקוד, והכי הילכתא. מהכא שמעינ' 775 שצריך ישרי לגלגל הגלגל על הגת שקורין שפינלא 776 עם הגוי, ולא יגלגל הגוי לבדו, דהוי כמכחו, ואם יגלגל הגוי לבדו, איכא איסור ולא סמכינן אאיכא, דאמי' דכולי עלמא לא פליגי דכח כחו שרי, והני מעצרינ' שלנו איכא מג' כוחות 777 שאוחזין במקל או במוט ומגלגל הגלגל, הרי ב' [כוחות] והגלגל משפיל וקורה על העצים שעל הענבי, הרי ג' כוחות. 778
ונר' דהלכה [98ב] כר' יעקב מנהר פקוד, ועבד עובדא בכוח כחו ואסר, מעשה לבינה קעביד 779. 780 שמעינ' מהכא גוי המהדק (מגורפות) 781 [מגריפות] של גיגית מליא יין כדי שיתחברו (סדיקין) [חדיקין] שבארכה מלמעלה למטה, אין זה (בה) כמהדק חבית הנבקע' [ל]ארכה, דחבית הנבקע' (ל)ארכה מזומנת ליפול חציה לכאן וחציה לכאן, וכשמחב' 782 מחבר יין זה לזה, אבל גיגית יין במקומה עומד ועל ידי (המהדק שו) 783 [הידוק הראשון] וסדק קטן שיש שם. הילכך אפי' לאורכה (ספיר) שפיר דמי. וכן לחביות שלנו אסור להניח לגוי לתחוב (מעלית) [מטלית] או (בעור) [נעורת] בסידקיה' [ל] לפי שנוגע ביין. 784

[סי' תרכג] גת של גוים בעיא הדחה ובעי ניגוב, ומיהו אנו לא עבדינן ניגוב אלא הדחה בעלמא וסמכינן אראיות של פרק אחריו דלא בעי ניגוב. 785

ע"ז ס ע"א. 772
אולי הכותב הוא ר' אלעזר מזורמייזא, שמצטט את דברי ר"ת מ"ספר הישר", אבל אפשר שמישהו אחר רשם את הדברים האלו. 773
ע"ז ס ע"א. מכאן עד "לפי שנוגע ביין" יש בפירוש הרשב"ם לע"ז מדף ס' עד ס"ד" שפירסם א' אפשטיין ב"אוצר טוב", תרמ"ז, עמ' 1-7, בעמ' 2-3 ובתמים דעים. 774
מכאן בספר התרומה הלכות י"ס נסך ס' קעח, "ופירש רבינו שמואל..."; תוספות ע"ז ס ע"א בשם הרשב"ם; אור זרוע ח"ד ס' רל. 775
אולי זאת המילה הגרמנית spinnel, spinele, spindel שמשמעותו גלגל שמשמשים בו בגת לעשות יין. ראה מילר, מילון II/2, עמ' 510. אבל הקריאה לא בטוחה. 776
על ג' כוחות ראה ח' סולוביצ'יק "יין בימי הביניים" עמ' 80 הערה 239. 777
ע"כ בספר התרומה; מובא בקיצור בכ"י מונטיפיורי 130 דף 25א בקיצור ספר אמרכל. ב פירוש הרשב"ם לע"ז מדף ס' עד ס"ד" שפירסם א' אפשטיין ב"אוצר טוב", תרמ"ז, עמ' 1-7, בעמ' 3 יש פה כמה משפטים נוספים מתחילת דיבור המתחיל "חבית הנפקעת לאורכו..."; אבל בתמים דעים חסרה גם כן הפסקה הזאת. 778
ע"ז ס ע"ב. 779
אור זרוע ח"ד ס' רלב, "וכתב רבי שמואל זצ"ל"; תוספות ע"ז ס ע"ב בשם רשב"ם. מצוטט בספר אמרכל על יין נסך עמ' IV-V. 780
במהדורת אפשטיין גם כן "מגורפות". 781
"וכשמחבקה" באור זרוע. 782
תיקון על פי א"ז ותוספות. 783
ע"כ מ"פירוש הרשב"ם לע"ז מדף ס' עד ס"ד" שפירסם א' אפשטיין ב"אוצר טוב", תרמ"ז, עמ' 2-3, וגם סוף הציטוט באור זרוע בשם רשב"ם. 784
לפי ע"ז ס ע"ב; יש בפירוש הרשב"ם לע"ז מדף ס' עד ס"ד" שפירסם א' אפשטיין ב"אוצר טוב", תרמ"ז, עמ' 1-7, בעמ' 3; ובהגהות אשרי מסכת בבא בתרא פרק ד סימן יא: "לפרשב"ם גת של עובדי כוכבים צריך ניגוב אך רש"י פירש דסגי בהדחה. מהרי"ח". 785

[סי' תרכ"ד] שב[ח.מ.י] 786 שמעניי אס זרק גוי בכוונה אינו עושה יין נסך ומותר בשתייה. מפ"י 787.

וכן פסק רבי שמואל מצרפת⁷⁸⁸ וכן נשמע שרבי יוסף הגדול התיר אס זרק גוי ביין. וכן הנהיג את דורו. וכן ר' שב"ח⁷⁸⁹ פסק הכי.

[לכך] [וכן] בא מעשה לפני [ר'] שבישלו במחבת ונתנו והטעו וזרקו הגויה כף במחבת קודם בישול. והתיר ר' כל מה [שבמחבת] [שבמחבת] מכמה טעמים, חדא דאמרי יין במים בנותן טעם, הני מילי יין נסך, אבל הכא דיין כשר הוה, לא חשיב משקה לפי שהיה [בעורב] [מעורב] במים ולא מנסכין [ברך] [בכך], ולא מיבעיא הכא דכשר, אלא אפי' זרק גוי ביין כשר, היין מותר, דאמ' כל שזב טהור בגוי אינו עושה יין נסך, [כל] שכן הכא שהיין היה מעורב בתבשיל, ואין [מנסכין] [מנסכין] בכך, ולא עוד, אלא אפי' אס נגעה [בתבשיל מותר הואיל] [ונתנו החומץ בתבשיל לא חשיב משק' כדאמ' במס' שבת משקה הבא לאוכל כדאמ' דמי ומותר] [בתבשיל מותר הוא] [ונתנו] [הח] החומץ בתבשיל לא חשיב משקה כדאמ' במסכת שבת משקה הבא לאוכל כדאמ' דמי ומותר, ועוד היה מעשה בגוי שזרק צרור כד של יין והתירו הר"ר שמריה מ[ה] [הא] [דכל] [כל] [ב'] [שבו] [ה] טהור בגוי אינו עושה יין נסך, דקא אזיל מיניה, היכא דהבור עמוק- } דקא אזיל מיניה [ל] [מיניה] עד שפת הבור הוי יין נסך, דגזרינן אטו בור מלא, ולא שני בין בור מלא לבור חסר, הילכך גז' } אע"ג [שזריקתן] [שזריקתן] מותרת, הני מילי שאיני עומד על שפת הבור או על שפת הגיגית וזרק מרחוק, אבל אס עומד אצל הגיגית והפיל צרור או דבר אחר לגיגית הרי זה יין נסך, כשזרקו מלמעלה למטה לתוכו.⁷⁹⁰

[סי' תרכ"ה] וששאלתם⁷⁹¹ לנכרי שהיה עובר בצד יינו של ישר', ונגע בכנף בגדו ביין שלא [בכוונה], אס דמי לההיא דנחית ולוליבא בידיה ונגע ביין ואסרוהו בשתייה או לא, הואיל והיה לבוש בגדיו בנגע, ולא מתכוין אומ' אני שהוא אסור, שלא מצינו דוגמתו להתיר.⁷⁹²

מפיר' (דוך) דוד הלוי⁷⁹³.

מיניה ומיניה הוא, הילכך הוצרכו⁷⁹⁴ מביאים ענבים בסלים ובדרדורים ואין מניחין לגוים לזרוק מן הדרדורים או מן הסלים לגיגית, אלא ישר' או חזו בהן וזרק בגיגית, ואס מסייע ישר' לגוי [ג] לזרוק בגיגית, אין בכך כלום, אלא שאסור

⁷⁸⁶ ספר האורה ח"א [קיג] ושם חסר שב"ח גם מן תחילת הפסקה, גם במקום השני. ושם זה הוספה מכ"י א'. הקיצור כנראה רש"י, ראה בהמשך (על פי המקבילות).

⁷⁸⁷ לא יודעת את פירוש הקיצור. אולי "מפירוש" או "מפיו".

⁷⁸⁸ ב"פירוש הרשב"ם לע"ז מדף סי' עד ס"ד שפירסם א' אפשטיין ב"אוצר טוב", תרמ"ז, עמ' 1-7, בעמ' 4: "[...] עכ"ם נמי אסר (צ"ל אס) זרק אבן או צרור או כל דבר ליין לא ניסך בו ומותר אפילו בכוונה בפותייה (צ"ל בשתייה), וכן הורה ר', וכן נשמע על רבינו יוסף הגדול שהתיר זרק העכו"ם, וכן הנהיג את דורו." אפשטיין העיר שם ש"רבינו יוסף הגדול" הוא ר"י טוב עלם ומובא גם בתוס' שם.

⁷⁸⁹ כנראה הוא רש"י, ראה להלן סי' [תרמח] הציטוט מספר הישר סי' תשיט.

⁷⁹⁰ ע"כ בספר האורה, שם ממשיכה ההוספה מכה"י.

⁷⁹¹ ספר האורה ח"ב [קה]; איסור והיתר לרש"י צה; שו"ת רש"י סי' קסז.

⁷⁹² ובכל המקבילות להפך: "אומר אני שהוא מותר שלא מצינו דוגמתו לאיסור"; כ"י קמברגי 786 דף 169 ב בקיצור.

⁷⁹³ על ר' דוד הלוי; רש"י שימש לפניו במגנזא, הוא עבר לשפירא בשנת 1084 או 1096. כנראה הכותרת שייך לחלק הקודם, ולא לחלק שלאחריה, שהוא ציטוט מפירוש רשב"ם.

⁷⁹⁴ פירוש הרשב"ם לע"ז מדף סי' עד ס"ד שפירסם א' אפשטיין ב"אוצר טוב", תרמ"ז, עמ' 4-5; ספר האורה ח"א [קיג]; א"ז ח"ד סי' רלז. השווה ספר התרומה סי' קפ. בפירוש רשב"ם שפורסם ב"אוצר טוב" כתוב גם כן "בוצרים", אבל בספר האורה: "נוצרים". ובא"ז: "והילכך המביאים".